

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री हरिकृष्ण कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ
आदेश

०६९-WO-१३९८

विषय: उत्प्रेषणयुक्त परमादेश।

जोगमल रसायलीको छोरा कञ्चनपुर जिल्ला, भिमदत्त नगरपालिका वडा नं.१३
घर भई श्री महेन्द्रनगर नगर विकास समिति, महेन्द्रनगर, कञ्चनपुरको अध्यक्ष } निवेदक
पदमा कार्यरत गोपाल रसायली -----१ }

विरुद्ध

नेपाल सरकार, सहरी विकास मन्त्रालय, सिंहदरवार, काठमाडौं -----१
ऐ.ऐ.मन्त्रालयका माननीय मन्त्री ज्यू -----१ } विपक्षी
ऐ.ऐ.मन्त्रालयका सचिव ज्यू -----१ }

- नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ तथा १०७(२) बमोजिम यस अदालतमा दर्ता हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं आदेश यसप्रकार छः
१. म निवेदकसमेतलाई नेपाल सरकार (सम्माननीय प्रधानमन्त्रीस्तर) को मिति २०६९।८।१४ को निर्णय ले श्री महेन्द्रनगर नगर विकास समिति कञ्चनपुरको अध्यक्ष पदका लागि नगर विकास ऐन, २०४५ (संशोधनसहित) को दफा ४ को उपदफा ४.२.१ र ४.२.५ को प्रक्रियाबमोजिम बढीमा २ (दुई) वर्ष को लागि मनोनयन गरिएको थियो। मिति २०६९।८।१४ प.सं.१२३ ख को विपक्षी सहरी विकास मन्त्रालयको पत्रानुसार मनोनयन सम्बन्धी जानकारी पाई आफ्नो पदीय दायित्व अनुसार आफ्नो पदमा रही इमान्दारीपूर्वक कर्तव्यनिष्ठ भई आफ्नो काम कारवाही गरिआएको छु। यसरी आफ्नो पदमा रही इमान्दारीपूर्वक आफ्नो पदीय दायित्व निर्वाह गरी महेन्द्रनगर नगर विकास समितिद्वारा विभिन्न विकास निर्माणका आयोजनाहरू सञ्चालन भई कार्य प्रगति भइरहेको

अवस्थामा एक्कासी मिति २०७०।२।२७ च.नं.३२६६ को विपक्षी सहरी विकास मन्त्रालयद्वारा प्रेषित काम कारवाही रोक्का गर्ने सम्बन्धी विषयको पत्र प्राप्त भयो। सो पत्रको बेहोरा निम्नानुसार रहेको छः-

“उपरोक्त विषयमा नेपाल सरकारको मिति २०७०।२।२६ गते (माननीय मन्त्रिस्तरको) निर्णयबाट महेन्द्रनगर नगर विकास समितिको काम कारवाही (दैनिक प्रशासनिक कार्यबाहेक) रोक्का गर्ने निर्णय भएकाले सोही अनुसार गर्न निर्देशानुसार अनुरोध छ”

उक्त प्रकरण १ को पत्र प्राप्त भए आषाढ मसान्तमा सम्पन्न हुने आयोजनाहरूको काम कारवाही प्रभावित भएको एवं आर्थिक वर्षको अन्त्यमा समितिको सम्पूर्ण काम कारवाही रोक्का गर्ने कार्यले समितिद्वारा सञ्चालित विभिन्न विकास निर्माणको कार्यका अतिरिक्त सुदुर पश्चिमकै गरिमाको विषय रहिआएको महेन्द्रनगर सिटीहलको अन्तिम चरणको निर्माण कार्य र निर्माणाधिन अवस्थामा रही कार्य सम्पन्न हुन गइरहेको अन्य विभिन्न आयोजनाहरू समेतको कार्यहरू सो पत्रको कारण ले अवरुद्ध हुने भई नकारात्मक प्रभाव परेको हुँदा उक्त पत्र अनुसारको काम कारवाही फुकुवा गरी पाउने बारेको च.नं.४८६ मिति २०७०।२।३१ को पत्रद्वारा विपक्षी मन्त्रालयलाई अनुरोध गरिएकोमा सो सम्बन्धमा कुनै जवाफ प्राप्त नहुँदा म निवेदक विपक्षीको कार्यालयमा गई सम्पर्क गरी पटक पटक अनुरोध गर्दा कुनै जवाफ दिने कार्य नभएको र कुन कारणबाट काम कारवाही रोक्का गरेको सोको समेत यथार्थ जानकारी नदिएकाले बाध्य भई विपक्षीहरूको गैरकानूनी काम कारवाहीका विरुद्ध नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२, १०७(२) अन्तर्गत प्रस्तुत निवेदन गर्न आएको छु। विपक्षीहरूको काम कारवाही बदर गरी निर्वाधरूपले समितिको कार्य सञ्चालन गर्न पाउन निम्नबमोजिम निवेदन गर्दछु।

निवेदन प्रकरण २ मा उल्लिखित गैरकानूनी पत्रका कारण जनसहभागीतामा सञ्चालित रु.चार करोड बराबरको स्वास्थ्य, खेलकुद, सडक बाटोसमेतको महेन्द्रनगर नगर विकास समितिको महत्वपूर्ण विकास योजनाहरू अलपत्र हुनका अतिरिक्त ठेक्का सम्झौता भई निर्माणाधिन योजनाका बिल भुक्तानी समयमा नहुने भई ठेकेदार पक्षले समितिउपर क्षतिपूर्तिसमेतको दाबी गर्ने र समितिलाई अपुरणीय क्षति हुन जाने निश्चित भएको छ। नगर विकास समितिको वार्षिक बजेट निर्माण अवरुद्ध छ। समितिको वैधानिक काम कारवाही बिना आधार कारण रोक्ने अवरोध गर्ने अधिकार नगर विकास ऐन, २०४५ ले विपक्षीहरूलाई प्रदान गरेको छैन। उक्त ऐनको भावना मनसाय विरुद्ध कार्य गर्न पाउने

अख्तियारी विपक्षीहरूलाई रहे भएको छैन। विपक्षीहरूले समिति विघटन गर्ने योजना बनाएकोमा यस सम्मानित अदालतबाट निवेदक सुरेसप्रसाद यादव विरुद्ध नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्समेत भएको रिट नं. ०६८-WO-०५९९ को उत्प्रेषण परमादेश मुद्दामा यस सम्मानित अदालतबाट भएको मिति २०६८।१२।१७ को निर्णय आदेशका विरुद्ध जान सक्ने विपक्षीहरूको अवस्था नभएकोले समितिको काम कारवाही अनाधिकृतरूपमा कलुषित भावनाबाट प्रेरित भई उक्त गैरकानूनी पत्राचार भएको रहस्य खुल्न आएको छ।

विपक्षीहरूको उपरोक्त काम कारवाहीबाट ने.का.प.२०६७ अंक ५ नि.नं.८३७३ पृष्ठ ६८२ मा प्रतिपादीत सिद्धान्त अनुसार राजनीतिक परिवर्तन हुने वित्तिकै नियुक्त पदाधिकारीलाई बदल्न पर्ने प्रचलन हटाउनु पर्ने सर्वमान्य सिद्धान्त विपरीत भएकाले उक्त पत्र बदरभागी छ। विपक्षीहरूले म निवेदकलाई हटाउन पाउने कानूनी प्रावधानको विकल्पमा काम कारवाही रोक्ने निर्णय गर्नु गराउनु गैरकानूनी छ। मेरो पदावधी रहनजेल मैले निर्वाधरूपमा बिना हस्तक्षेप काम गर्न पाउनु पर्ने हो विपक्षीहरूले बहाना बाजी गरी कुनै पनि प्रकारले अवरोध गर्न पाउने होइन। विपक्षीहरूको उपरोक्त काम कारवाहीले म निवेदकको नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(३)(च), धारा १८ द्वारा प्रदत्त मौलिक हकको हरण हुने तथा आघात पर्ने प्रबल आशंकाको स्थिति पैदा भएको तथा संविधानद्वारा प्रदत्त हक अपहरण हुने निश्चित भएको छ। विपक्षीहरूको काम कारवाही तत्काल नरोकिएमा, बदर नभएमा नगर विकास समितिले स्थानीय जनताको सहभागीतामा समेत सञ्चालन गर्दै आएको आयोजना प्रभावित भई जनताको विकास निर्माण एवं सोसँग सम्बन्धित रोजगार व्यवसायसमेतमा असर पर्ने र राज्यको एउटा विकास हुन लागेको क्षेत्रको विकास नै अवरुद्ध हुने भएकाले विपक्षीहरूको काम कारवाही उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी म निवेदकले नियमितरूपमा समितिको सम्पूर्ण काम कारवाही सञ्चालन गर्न पाउने गरी काम गर्न दिनु हुन भनी विपक्षीका नाममा परमादेश जारी गरिपाउँ।

विपक्षीहरू शक्तिशाली एवं प्रभावशाली राज्यको अंग भएको नाताले उक्त शक्तिको आडमा समितिको काम कारवाही रोक्का राखेको अवस्था रहेको छ। अतः यो निवेदन पत्रको टुङ्गो नलागेसम्म विपक्षी मन्त्रालयले प्रेषित गरेको निवेदन प्रकरण १ को कार्य रोक्का गर्ने विषयको पत्र, निर्णय कार्यान्वयन नगर्नु नगराउनु, कुनै अवरोध सृजना नगर्नु नगराउनु निवेदकलाई समितिको काम कारवाही निर्वाधरूपमा गर्न दिनु भनी विपक्षीका नाउँमा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ४१ बमोजिम अन्तरिम आदेशसमेत जारी गरी पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको निवेदनपत्र।

२. निवेदकको मागबमोजिमको आदेश किन जारी हुन नपर्ने हो? आदेश जारी हुन नपर्ने भए सोको आधार र कारण खुलाई आदेश प्राप्त भएको मितिले बाटोको म्यादबाहेक १५ दिनभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत लिखित जवाफ पठाउनु भनी यो आदेश र रिट निवेदनको एकप्रति नक्कल साथै राखी विपक्षीका नाममा म्याद सूचना जारी गरी लिखित जवाफ परेपछि वा अवधि नाघेपछि नियमबमोजिम गरी पेस गर्नु। साथै नेपाल सरकारको मिति २०६९/०८/१४ को निर्णयानुसार यी निवेदक गोपाल रसाइलीलाई कञ्चनपुर (महेन्द्रनगर) नगर विकास समितिमा बढीमा दुई वर्षका लागि अध्यक्ष पदमा मनोनयन गरिएकोमा नेपाल सरकारको मिति २०७०/०२/२६ को निर्णयानुसार दैनिक प्रशासनिक कार्यबाहेक उक्त समितिको काम कारवाही रोक्का गर्ने निर्णय गरी यी निवेदकलाई दिएको मिति २०७०/०२/२७ को काम कारवाही रोक्का गर्ने पत्रमा के कति कारणले रोक्का गरिएको हो कुनै आधार कारण उल्लेख नहुँदा उक्त निर्णय कानूनसम्मत देखिन नआएबाट नेपाल सरकारको मिति २०७०/०२/२६ को निर्णय तथा सहरी विकास मन्त्रालयको मिति २०७०/०२/२७ को पत्र कार्यान्वयन नगरी निवेदकलाई पूर्ववत रूपमा काम कारवाही गर्न दिनु भनी विपक्षीहरूका नाममा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ४१(१) बमोजिम अन्तरिम आदेश जारी गरिदिएको छ। यो आदेशलाई निरन्तरता दिने वा नदिने भन्ने सम्बन्धमा दुवै पक्षलाई छलफल गराई निर्णय गर्न उपयुक्त हुने हुँदा अन्तरिम आदेशको छलफलको लागि पेसी तोकी सोको सूचना विपक्षीहरूलाई दिनु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०/०३/३१ को आदेश।
३. विपक्षी निवेदकले नगर विकास समिति ऐन, २०४५ ले विना कारण र आधार काम कारवाही रोक्का गर्ने अधिकार विपक्षीहरूलाई नदिएको भन्ने कुराको जिकिर लिनुभएको रहेछ। सो सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्थातर्फ हेर्दा नगर विकास ऐन, २०४५ को दफा २४ को उपदफा (१) मा कुनै नगर विकास समितिले ऐन विपरीत कुनै काम गरेमा वा गर्न लागेमा नेपाल सरकारले त्यस्तो काम रोक्न आदेश दिन सक्ने स्पष्ट व्यवस्था गरेको देखिन्छ। यस सम्बन्धमा सो नगर विकास समितिले नगर विकास ऐनको प्रावधान विपरीत कार्य गरिरहेको छ भन्ने विभिन्न व्यक्तिले मन्त्रालयमा मौखिक तथा लिखित उजुरी दिएको अवस्था रहेको र सो सम्बन्धमा काम रोक्का गरी छानविन गर्न लगाउने गरी मिति २०७०।२।२६ मा मन्त्रिस्तरबाट निर्णय भएको हुँदा सोही बमोजिम काम कारवाही रोक्का राखिएको हो। उक्त निर्णयबमोजिम यस मन्त्रालयबाट सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागलाई टोली खटाई छानविन गरी प्रतिवेदन पेस गर्न लेखी पठाएकोमा विभागले सोही

विभागका कानून अधिकृतको संयोजकत्वमा छानविन गर्न समिति गठन गरिसकेको र सो समितिको प्रतिवेदन हालसम्म प्राप्त भइसकेको देखिँदैन। यसरी बारम्बार महेन्द्रनगर नगर विकास समितिले आफ्नो कार्यक्षेत्र विपरीत र नगर विकास ऐनको भावना विपरीत काम कारवाही गरेको भन्ने उजुरीका सम्बन्धमा रोक्का गरी छानविन गर्ने गरी यस मन्त्रालयबाट भएको मिति २०७०।२।२६ को निर्णय कानूनसम्मत नै भए गरेको हुँदा विपक्षीको मागदाबी कानूनसंगत र तर्कसंगत देखिँदैन। तसर्थ, विना आधार र कारण यस मन्त्रालयलाई विपक्षी बनाई दायर गरिएको प्रस्तुत रिट निवेदन खारेजयोग्य छ, खारेज गरी पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको सहरी विकास मन्त्रालय र आफ्नो हकमा समेत सचिव किशोर थापाको लिखित जवाफ।

४. यसमा मिति २०७०।२।२६ को मन्त्रिस्तरिय निर्णय अनुसार श्री महेन्द्रनगर नगर विकास समितिको सम्बन्धमा मिति २०७०।२।२ र मिति २०७०।२।१४ मा समेत उजुरी परी सो सम्बन्धमा अनुगमन टोली मिति २०७०।४।२८ मा गठन भएको देखिनाले र उक्त अनुगमन टोलीले मिति २०७०।२।२७ को पत्रानुसार १५ दिनभित्र प्रतिवेदन पेस गर्नुपर्ने भनी उल्लिखित भएको देखिएकोले तत्कालको लागि निवेदन मागबमोजिम सुविधा सन्तुलनको दृष्टिले अन्तरिम आदेश जारी गर्न र यस अदालतबाट जारी भएको तात्कालिक मिति २०७०।३।३१ को अन्तरिम आदेशलाई निरन्तरता दिई रहनु परेन। प्रस्तुत निवेदन महेन्द्रनगरको विकाससँग सम्बन्धित देखिएकोले सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ६३(३)(च५) बमोजिम अग्राधिकार प्रदान गरी नियमानुसार पेस गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।५।२ को आदेश।
५. नियमबमोजिम दैनिक पेसी सूचीमा चढी पेस हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनसहितको सम्पूर्ण कागजातहरू अध्ययन गरी रिट निवेदकको निवेदन मागबमोजिम आदेश जारी हुने हो वा होइन? सोही सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो।
६. निर्णयतर्फ विचार गर्दा, म निवेदक महेन्द्रनगर विकास समितिको अध्यक्ष पदमा (सम्माननीय प्रधानमन्त्री स्तर) को मिति २०६९/०८/१४ को निर्णयले दुई वर्षको लागि मनोनित भई आफ्नो पदीय दायित्व इमान्दारितापूर्वक निर्वाह गरी आएकोमा नगर विकास समितिद्वारा संचालित विभिन्न विकास निर्माणका आयोजनाहरू संचालनमा आएको र कार्य प्रगतिसमेत सन्तोषजनक रहेको अवस्थामा सहरी विकास मन्त्रालयको च.नं. ३२६६ मिति २०७०/०२/२७ को पत्रबाट नेपाल सरकारको मिति २०७०/०२/२६ (मा. मन्त्रीस्तरको) निर्णयबाट महेन्द्रनगर नगर विकास समितिको कामकारवाही (दैनिक

प्रशासनिक कार्यबाहेक) रोक्का गर्ने निर्णय भएकोले सोही अनुसार गर्न निर्देशानुसार अनुरोध भनी पत्र प्राप्त भएकोले विपक्षीको उक्त कार्यबाट महेन्द्रनगर विकास समितिले जनसहभागितामा संचालित चार करोड बराबरको स्वास्थ्य, खेलकुद, सडक बाटो समेतको आयोजनाहरू अलपत्र पर्ने र निर्माणाधीन योजनाको ठेकदारलाई विल भुक्तानी गर्न समेत नसकी ठेकदार पक्षबाट क्षतिपूर्तिको दाबी समेत गर्ने गरेकोले संचालित आयोजना नै अवरूद्ध हुने अवस्था सिर्जना भएकोले नगर विकास समिति ऐन, २०४५ बमोजिम विना कारण र आधार विना कामकारवाही रोक्का गर्ने अधिकार विपक्षीहरूलाई नभएको हुँदा उक्त गैरकानूनी निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी म निवेदकलाई नियमित रूपमा समितिको सम्पूर्ण काम कारवाही संचालन गर्न दिनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने रिट निवेदकको मुख्य मागदाबी रहेको देखिन्छ।

७. यस सम्बन्धमा प्रस्तुत रिट निवेदनको मिसिल संलग्न कागजात अवलोकन गर्दा, रिट निवेदक नेपाल सरकार (स.प्रधानमन्त्रीस्तर) को मिति २०६९/०८/१४को निर्णयानुसार कञ्चनपुर (महेन्द्रनगर) नगर विकास समितिमा बढीमा २(दुई) वर्षका लागि मनोनित गरी कार्य गर्दै आएकोमा उक्त नगर विकास समितिमा अध्यक्ष पदमा मनोनित भएको पदावधी २(दुई) वर्ष रहने भन्ने व्यवस्था रहेको सन्दर्भमा उक्त २(दुई) वर्षको पदावधी २०७१।८।१४ मा नै व्यतित भइसकेको देखिएकोले प्रस्तुत रिट निवेदनको औचित्य समाप्त भएको देखिँदा रिट निवेदकको मागदाबी सम्बन्धमा अब आदेश जारी गर्न निरर्थक हुने हुँदा निवेदन मागदाबीबमोजिम आदेश जारी गरी रहनु परेन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ। प्रस्तुत रिट निवेदनको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी अभिलेख शाखामा बुझाइदिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर अपरेटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति सम्बत् २०७४ पौष महिना २६ गते रोज ४ शुभम् ।